

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИСИНИНГ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ

Саидова Нигора Олимовна

ФарДУ, Мактабгача таълим кафедраси ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада бошланғич синф ўқитувчисининг касбий компетентлигини таркибий қисмлари ва уларга қиска таърифлар, ҳамда ўқувчининг касбий компетентлигини ривожлантириш мазмуни ёритиб берилган.

Калит сўзлар: Ўқитувчининг компетентлиги, шахсий компонент, когнитив компонент, фаолият компоненти, ахборот – коммуникацион компетентлиги.

Ўзбекистон Республикасининг таълимини модернизация қилиш компетенция ёндашуви мантиғида касбий ва умумий таълим тизимидаги ўзгаришларни ўз ичига олади. Ундан ташқари Ўзбекистон Республикасининг олий таълимини модернизациялаш Концепциясига мувофиқ, олий таълимнинг асосий вазифалари: меҳнат бозорида рақобатбардош, малакали, масъулиятли, ўз касбини яхши биладиган, мутахассислик бўйича жаҳон стандартлари даражасида самарали ишлай оладиган малакали ўқитувчини тайёрлашдан иборат.

Таълимни модернизация қилиш нуқтаи назаридан тегишли фаолият йўналишлари орасида сифат жиҳатидан замонавий ўқитувчиларни тайёрлаш зарурати кўриб чиқилади, бу ихтисослаштирилган адабиётларни кўриб чиқиш билан тасдиқланади. Бўлажак ўқитувчиларнинг компетентлигини шакллантиришнинг турли йўналишлари бўйича тадқиқотлар олиб борилмоқда, мамлакатимизда ва чет элларда ўқитувчининг касбий фаолияти мазмунини ўрганиш бўйича ишлар олиб борилмоқда.

Компетентлик тушунчасининг таҳлил қилиш ўқитувчининг компетентлигини қуйидаги таркибий қисмларини аниқлашга имкон берди:

Шахсий компонент - семантик йўналиш, ҳаёт тарзини танлаш эркинлик ва масъулият ҳисси, педагогик фаолиятга қизиқиш ва ўз-ўзини ривожлантириш; фаолият натижасидан қониқиш (касбий-педагогик, субъектив-ижодий); педагогик фаолиятнинг ижобий мотивацияси.

Когнитив компонент: педагогик фаолиятнинг моҳияти, тузилиши, хусусиятлари ҳақида; талабалар ўзаро таъсир объектлари ва субъектлари сифатида билим олиш жараёни.

Фаолият компоненти-умумий педагогик кўникмалар (когнитив, конструктив, коммуникатив ва бошқалар.); касбий ривожланиш муваффақиятини белгиловчи кўникмалар (педагогик вазиятни таҳлил қилиш, амалга оширилган фаолиятни рефлексиялаш, эришилган натижаларни режалаштирилган мақсад билан таққослаш қобилияти).

Юқорида биз томонимиздан “компетенция” ва “компетентлик” тушунчалари таҳлил қилиниб компетенциялар компетентликни таркибий қисми эканлиги ва уларнинг ҳар бири маълум бир фаолият тури билан боғлиқлиги ҳақида фикр берилиб ўтилган. Масалан, ўқитувчининг касбий компетентлиги кўплаб компетенцияларни ўз ичига олади, улардан бири ўқитувчининг ўқув жараёнида компьютер дастурларидан фойдаланиш қобилияти мисол қилиш мумкин. Агар фаолият тури мустақил касбий аҳамиятга эга бўлса, алоҳида компетенцияни компетентлик сифатида ифодалаш мумкин.

Таъкидлаб ўтилганидек, компьютер технологиялари, ахборот технологиялари ва рақамли технологияларни ривожлантиришнинг замонавий тенденциялари биринчи навбатда амалий ва касбий вазифаларни ҳал қилишга, турли жараёнларга, шу жумладан таълим жараёнига “хизмат кўрсатишга” қаратилган.

Ҳозирги кунга келиб компьютер технологияларидан (Internet, электрон почта, форумлар, онлайн-конференциялар ва бошқалар) фойдаланишнинг алоқа тизмини мустаҳкамлаш натижасида, янги атама “ахборот – коммуникатив технологиялари” шакилланган. Шунинг учун ҳам ахборот компетентликни ахборот – коммуникатив компетентликга трансформациялаш (айлантириш) керак.

Шундай қилиб, ўқитувчининг ахборот – коммуникатив компетентлиги, бизнинг тушунишимизга кўра, касбий ва педагогик компетенциянинг бир қисми сифати ўрганишимиз мумкин; бу ўқитувчининг ажралмас касбий ва шахсий сифати бўлиб, унинг билим, кўникма ва қобилиятлари, фаолият усуллари, ОТМда ўқитиш жараёнида олинган тажриба ва кейинги касбий фаолиятга асосланган қобилиятлари ва тайёрлигида намоён бўлади; бу ўқитувчига тегишли бўлган компетенциялар тўплами бўлиб, унга пайдо бўлган муаммони баҳолаш ва АКТдан фойдаланган ҳолда уни ҳал қилиш имконини беради.

Ахборот – коммуникатив компетентлиги мазмунига қўйидагиларни киритиш мумкин: жамиятни ахборотлаштиришнинг ривожланиши ва ундан сифатли фойдаланиш; информатика фанининг усул ва воситаларини эгаллаш; компьютер, АРМ манбаларидан фойдаланиш саводхонлиги; умуман дунёда ва хусусан ўз фаолиятида ахборотлаштириш жараёнининг ўзига хос хусусиятларини билиш; ахборотлаштиришнинг ҳуқуқий соҳасидаги йўналиш, муаллифлик ҳуқуқи, сўз эркинлиги, шахснинг ахборот хавфсизлиги; замонавий ахборот ресурсларининг табиати ва хусусиятларини тушуниш; турли хил оммавий ахборот воситаларини декодлаш имкониятлари, маълумотларни йиғиш, тизимлаштириш, сақлаш ва қидиришнинг анъанавий воситаларининг афзалликлари ва камчиликлари ҳақида тасавур; замонавий ахборот технологияларидан фойдалана олиш; уларнинг компьютер саводхонлигини доимий равишда ошириб боришга интилиш; ахборот билан ўзаро алоқада бўлиш, ахборот алмашинувида рефлексив муносабатларнинг шакллантириш; ахборот – коммуникатив фаолиятига қизиқиш; ахборот алмашинув манбаларини онгли

равишда танлаш; анъанавий, электрон, тармоқ ва бошқа ахборот ресурсларидан комплекс фойдаланишда уларни қайта ишлаш алгоритмларини билиш; ўзини ташувчи, тарқатувчи ва ахборот алмашиш субъекти сифатида англаш; телематика воситалари, глобал ва маҳаллий ахборот-ҳисоблаш тармоқларидан фойдаланиш; инсоннинг рамзлар ва белгилар тизими сифатида дунёнинг ахборот – коммуникатив манзарасини англаш ва ўзлаштириш қобилияти, тўғридан тўғри ёки иккиламчи алоқалар ўрнатиш, ахборот жамиятини эркин бошқариш, унга мослашиш ва бошқалар.

Шундай қилиб, бизнинг терминологик қидирувимизга асосланиб, таркиб жиҳатидан бўлажак бошланғич синф ўқитувчисининг ахборот-коммуникатив компетентлиги остида биз замонавий компьютер технологиялари ва компьютер дастурларидан фойдаланган ҳолда маълумот қидириш, қабул қилиш ва алмашиш билан боғлиқ компетенциялар тўпламини тушунишимиз мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Муслимов Н.А. ва б. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. –Т.: Фан ва технология, 2013.
2. Бошланғич синф ўқитувчисининг ахборот–коммуникатив компетентлигини ривожланиш компонентлар, N Saidova, Science and innovation 1 (B6), 865-868
3. Ахборот-коммуникатив таълим муҳитининг таркибий қисмлари, Н.О.Саидова, М.Ш.Йигиталиева, Miasto Przyszłości 28, 395-398.
4. Saidova N. Bolajak boshlangich sinf oqituvchilari kompetentligini oshirishda axborot texnologiyalarining orni //Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar. – 2022. – Т. 1. – №. 22. – С. 4-7.
5. Саидова Н. О. Бўлажак ўқитувчиларнинг компетентлигини шакллантириш муаммолари //international scientific and practical conference" the time of scientific progress". – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 147-150.